

İLETİŞİMİN TESPİTİ KAYITLARI (HTS) VE HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ^(*)

FeYZa Elif CANBAZ KARACİ^(**)

Öz

Temel anayasal hak ve özgürlüklerden biri olan haberleşme hürriyeti, son dönemde teknolojik gelişmeler sayesinde daha etkin ve hızlı bir şekilde kullanılmasının yanı sıra, teknolojinin olumsuz etkileri nedeniyle en çok ihlal edilen haklardan biri olmuştur. Bireylerin haklarının dengelenmesi ve toplum içindeki varlığının korunması için çıkar çatışmasının gözetilmesi gereklidir. Bu çerçevede, devletin bireylerin sahip olduğu temel haklardan haberleşme hürriyeti ya da basın ifade özgürlüğünü kısıtlaması gündeme gelebilecektir. Zira, toplum içinde korunmaya muhtaç konumda olan bireyler, kişisel verilerinin gizlenmesini isteme, sosyal alanda saygınlığının korunmasını isteme gibi haklara da sahip olup, bu konuda devletlerin gerekli önlemleri alması ve pozitif ödevler yüklenmesi gereklidir.

Ancak diğer taraftan da, toplumdaki sulh ve refahın sağlanması, vatandaşların can ve mal güvenliklerinin korunması için, Anayasada belirtilen kriterler çerçevesinde haberleşme özgürlüğünün sınırlandırılması gereklidir. Bunun için öncelikle uygulamaya yönelik kanuni düzenlemeler yapılması ve caydırıcılığı olacak yaptırımların uygulanması, ayrıca gelişen teknoloji karşısında söz konusu yaptırımların güncelliğinin korunması şarttır. Bu çerçevede, kamu düzenini sağlamaya yönelik getirilecek kısıtlamalar, bireylerin haberleşme özgürlüğüne halel getirmeyecektir. Bireylerin bir taraftan haberleşme hakları gözetilecek, diğer taraftan toplum düzenini korumaya yönelik ya da bir suç tespitini sağlayacak şekilde haberleşme özgürlüğünün kısıtlanması mümkün olabilecektir.

Çalışmamızda öncelikle iletişimin tespiti, dinlenilmesi ve kayda alınmasına (HTS) ilişkin koruma tedbirinin tanımına genel özelliklerine, konuya ilişkin hukuki düzenlemelere ve koşullarına yer verilecektir. Ardından, HTS kayıtlarının delil olarak kullanılabilmesi ve bu çerçevede temel hak ve özgürlüklerden biri olan bireylerin haberleşme özgürlüklerine herhangi bir engel oluşturup oluşturmadığı konusunda inceleme yapılacaktır. Bu kapsamda konuya ilişkin yargı kararlarına yer verilerek, HTS kayıtlarının uygulamada kullanım şekillerine ilişkin hususlara değinilecektir.

Anahtar Kelimeler

Haberleşme Özgürlüğü, Delil, Koruma Tedbirleri, İletişimin Tespiti, Dinlenmesi ve Kayda Alınması (HTS), Katalog Suç.

^(*) Makalenin Dergiye Göliş Tarihi: 13.10.2023 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 29.12.2023, DOI No: <https://doi.org/10.54704/akdhfd.1375407>.

^(**) Uzman Hukukçu, Sermaye Piyasası Kurulu, Hukuk İşleri Dairesi Bakanlığı / Ankara, Türkiye.
E-posta: felif.canbaz@spk.gov.tr,
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-3252-1551>.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

HISTORICAL TRAFFIC SEARCH (HTS) AND FREEDOM OF COMMUNICATION

Abstract

Freedom of communication, which is one of the fundamental constitutional rights and freedoms, has been one of the most violated rights due to the negative effects of technology, as well as being used more effectively and quickly thanks to technological developments. In order to balance the rights of individuals and to protect their existence in the society, it may come to the fore that the state restricts the freedom of communication or the freedom of expression of the press, which is one of the fundamental rights of individuals, by taking into account the conflict of interest. Because, individuals who are in need of protection in the society have the right to want their personal data to be hidden, to demand the protection of their dignity in the social field, and it is necessary for the states to take the necessary measures and undertake positive duties.

However, on the other hand, freedom of communication should be limited within the framework of the criteria specified in the Constitution in order to ensure peace and welfare in the society and to protect the safety of life and property of citizens. For this, first of all, it is necessary to make legal regulations for implementation and to implement deterrent sanctions, and to keep the said sanctions up-to-date in the face of developing technology. In this context, restrictions to ensure public order will not prejudice individuals' freedom of communication. On the one hand, individuals' rights to communicate will be respected, and on the other hand, it may be possible to restrict their freedom of communication in a way that aims to protect social order or to detect a crime.

In this study, first of all, the definition of the protection measure regarding the detection, listening and recording of communication (HTS), its general characteristics, the legal regulations and conditions on the subject will be included. Then, an examination will be made to determine whether HTS records can be used as evidence and whether they pose any obstacle to individuals' freedom of communication, which is one of the fundamental rights and freedoms. In this context, judicial decisions on the subject will be included and issues regarding the use of HTS records in practice will be addressed.

Keywords

Freedom of Communication, Evidence, Safeguards, Detection, Interception and Recording of Communication (Historical Traffic Search - HTS), Catalog Crime.

Extended Abstract

In this study, whether the measure of Detection, Listening and Recording of Communication, which is one of the protection measures, prevents individuals' freedom of communication, whether it causes any harm to the Constitutional right in question, and the characteristics of HTS records and their legal reflections will be investigated. In other words, this study aims to investigate, examine and evaluate whether communication detection records, referred to as HTS records, can be used within the framework of protecting public order and its legal dimensions. The study aims to investigate issues such as the effects of developing technological systems on the rights of individuals guaranteed by the Constitution, whether it is possible to use HTS records as a tool to prove the suspicion that a crime has been committed, and its compliance with legal legislation and its effects on individual freedoms.

In addition, this study also touches upon new concepts brought about by forward-looking technological developments and, in this context, the concept of digital evidence, in the context of current legal regulations. In addition, the study in question aims to determine which type of evidence the HTS records are included in and whether the records in question can be accepted as evidence alone in proving the existence of a crime. In this context, a detailed research will be conducted on books, theses, articles, reports, judicial decisions and all relevant sources currently in the literature, and the existing knowledge in the field will be examined.

On the other hand, in this study; Qualitative research method was applied, which is an effective method in understanding complex issues, solving problems accurately and effectively, obtaining data appropriately and applying it to the case study as a result of the research, and ensuring the legal classification of data, obtaining

detailed information and eliminating complexity. A detailed research was conducted on books, theses, articles, reports and all related sources currently in the literature, and the existing knowledge about the field was examined. There is no detailed study in the existing literature regarding the legal effects of communication detection records on freedom of communication. However, in explaining the legal effects of HTS records on freedom of communication, studies in the fields of protection measures in criminal proceedings, Constitutional rights, the legal balance between the freedoms of individuals and the protection of public order and the protection of conflicts of interest, the concept and types of evidence and rules of proof make a significant contribution. For this reason, this study aims to bring a new and different perspective to this field by researching the current literature in detail and to convey the research results obtained on the necessity of observing the balance between obtaining HTS records and individuals' right to communication by examining judicial decisions in this field.

As a result, with this study, it is aimed to raise awareness in terms of conflict of interest in the mentioned field, by taking into consideration the balance between public order and individual rights, by taking into account the use of protective measures and whether HTS records harm individuals' freedom of communication guaranteed by the Constitution, at the point of using evidence that will prove useful in case of suspicion of a crime. and it is aimed to examine the current regulations. As a matter of fact, if the proof of a crime suspicion that cannot be detected in any other way is only possible by detecting, listening to and recording the communications of suspicious people, it is legally necessary to apply for the protection measure in question. In this way, the rights of individuals who are victims of the crime in question, as well as public order and social interests, can be protected.

GİRİŞ

Bireylerin toplum içinde bilgi alma ve iletişimi sağlayan haberleşme hürriyetinin korunmasını istemesi hakkı, Anayasa ile koruma altında olan en temel hak ve özgürlüklerdendir. “Haberleşme hürriyeti” başlıklı Anayasa’nın 22. maddesi “Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.” şeklinde düzenlenmiş olup, toplumdaki her bireyin söz konusu hakka sahip olduğu ve bireyler arasındaki her türlü iletişimin gizliliğinin esas olduğu hükme bağlanmıştır.

Diğer yandan, Anayasa’nın 13. maddesi, “Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.” hükmünü haiz olup, temel hak ve özgürlükler bakımından uygulanabilecek sınırlandırma kriterleri açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla, haberleşme özgürlüğünün Anayasa’nın 22. maddesinin ikinci fıkrasında¹ yer alan şartlar dışında, ölçülülük ilkesi gibi diğer ilkelere aykırı olarak herhangi bir şekilde

¹ Anayasa’nın 22/2. maddesi “Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; haberleşme engellenemez ve gizliliğine dokunulamaz. Yetkili merciin kararı yirmidört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını kırksekiz saat içinde açıklar; aksi halde, karar kendiliğinden kalkar. İstisnaların uygulanacağı kamu kurum ve kuruluşları kanunda belirtilir.” şeklinde düzenlenmiştir. (Mevzuat Bilgi Sistemi, Erişim Tarihi: Mart 29, 2023, <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>).

sınırlandırılması mümkün değildir². Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 8. maddesi uyarınca özel hayatın gizliliği hakkının sınırlandırılması için belirli kriterler öngörülmüş olup, anılan hükümde bu kriterler yasallık, meşru amaç ve demokratik toplum düzeninin gerekleri olarak belirlenmiştir³.

Bu çerçevede öncelikle, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda (CMK) yer alan koruma tedbirlerinden olan ve haberleşme özgürlüğüne getirilen bir kısıtlama olarak nitelendirilebilecek "İletişimin Tespiti, Dinlenilmesi ve Kayda Alınması" şeklindeki koruma tedbiri incelenecektir. Bu noktada belirtmek gerekir ki, söz konusu koruma tedbiri, Anayasa'nın 13. maddesine uygun bir şekilde, anılan maddede yer verilen sınırlamalar çerçevesinde, demokratik toplum düzenine uygun ve ölçülü bir şekilde CMK'da yer alan düzenlemeler uyarınca haberleşme hürriyetine bir kısıtlama getirmiştir.

Bu kapsamda çalışma özelinde, CMK'da yer verilen koruma tedbirlerine genel olarak değinilmiş ve "İletişimin Tespiti, Dinlenilmesi ve Kayda Alınmasına" ilişkin hukuki düzenlemelere yer verilmiştir. Anılan koruma tedbiri iletişimin içeriğinin dinlenmesini de kapsamına rağmen, çalışma çerçevesinde esas olarak iletişimin tespiti incelenmesi söz konusu olacaktır. Sonraki bölümde söz konusu iletişimin tespiti kayıtlarının ceza hukuku bağlamında delil olarak kullanılabilmesi ve delil kavramının konusu ve delillerin muhafazası gündeme getirilmiştir. Son olarak, bireyler arasında temel hak ve hürriyetlerden olan haberleşme hürriyetinin, iletişimin tespiti kayıtlarının kullanılarak ihlal edilip edilmeyeceğine ilişkin Yargı kararları bağlamındaki incelemelerle bir çalışma ortaya konulması amaçlanmıştır.

I. İLETİŞİMİN TESPİTİ, DİNLENMESİ VE KAYDA ALINMASINA İLİŞKİN KORUMA TEDBİRİ

A. TANIMI

Öncelikle belirtmek gerekir ki, ceza muhakemesinin yürütülmesini veya yapılan yargılama neticesinde verilecek kararın infaz edilebilmesini sağlamak amacıyla, kural olarak ceza muhakemesinde karar verici konumda olanlar tarafından, gecikmesine sakınca bulunan durumlarda, geçici olarak başvuru ve şahsın temel hak ve özgürlüklerine müdahalede bulunmayı gerektiren kanuni yollara koruma tedbirleri denmektedir⁴. Koruma tedbirleri, henüz yargılamanın

² Nur Centel, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, S. 1, (2010): 161.

³ Begüm Bulak Uygun, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Son Dönemdeki İçtihatları Işığında İletişimin Adli ve Önleme Amaçlı Olarak Denetlenmesi ve Özel Hayata Müdahale", *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, S. 2, (2017): 141-142.

⁴ Zeki Vatan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi* (İstanbul: Beta Yayınları, 2009), 16; Faruk Yasin TURİNAY, "Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirlerinin Sınıflandırılması", *AÜHF* 70, S. 2 (2021): 477-478.

sonuçlandırılmamış olmasına rağmen, bir suçun icra edildiği konusunda şüphe bulunduğu hallerde yargılamanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için karar verilmeden önce başvurulmuş bir yoldur⁵ ve temel hakların sınırlandırılması söz konusudur⁶. Dolayısıyla koruma tedbirleri, ceza yargılamasının gereğinin yerine getirilebilmesi veya ceza mahkemesi kararının infaz edilebilmesi için uygulanan ve belirli hakların geçici şekilde kısıtlanmasına neden olan bir araçtır⁷. 5271 sayılı Kanun'un çeşitli bölümlerinde⁸ koruma tedbirleri özel olarak düzenlenmiş olup, anılan Kanun'un 135 ilâ 138. maddelerinde de iletişimin tespiti, dinlenilmesi ve kayda alınmasına ilişkin koruma tedbirine yer verilmiştir⁹.

Telekomünikasyon aracılığıyla yapılan iletişimin denetlenmesi, elektronik bir cihaz vasıtasıyla gerçekleştirilen her türlü haberleşmenin gizlice dinlenmesi, tespiti, bu suretle elde edilen verilerin kaydedilmesi ve değerlendirilmesini ifade etmektedir¹⁰. Çalışma özelinde iletişimin tespiti kavramını incelediğimizde, görüşme içeriği hakkında bilgiye erişmeden, bir telefon aracılığıyla kimler arasında ve hangi sürede görüşme yapıldığı, bu görüşmelerin süreleri, ayrıca elektronik posta yoluyla kiminle ne zaman iletişim sağlandığı hususları, iletişimin tespitinin kapsamına girmektedir¹¹. Dolayısıyla iletişimin tespiti tedbirine başvurularak elde edilmek istenen amaç, şüphelinin kimlerle, hangi sürede ve ne şekilde iletişim kurduğunun belirlenmesidir¹². Ancak iletişimin tespiti tedbiri ile hem özel hayatın gizliliğine hem de haberleşme hürriyetine müdahale edilmektedir¹³. 10.11.2005 tarih ve 25989 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe

⁵ Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2015): 315 vd.

⁶ Rezan Epözdemir, "Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat" *Terazi Hukuk Dergisi* 12, S. 135 (2017): 16.

⁷ Cumhur Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku I* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2017): 263.

⁸ Kanun'un "Genel Hükümler"i düzenleyen birinci kitabının dördüncü kısmında "Koruma Tedbirleri" düzenlenmiş olmakla birlikte, anılan Kanun'un çeşitli hükümlerinde (CMK md.44, 77, 81, 246 vd.) de ceza muhakemesi uygulamalarına yer verildiği görülmektedir. Burada bahsedilen ceza muhakemesi uygulamalarının koruma tedbiri niteliği, doktrinde tartışmalı olsa da, kanun koyucu tarafından öngörülmemesine rağmen, bazı yazarlar tarafından koruma tedbiri olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, kanun koyucunun "koruma tedbirleri" başlığı altında yer almayan tedbirlerin, karma nitelikli, birleşik koruma tedbirleri olarak tanımlanması, 5271 sayılı Kanun'un sistematik düzenine uygun düşeceği görülebilecektir. Zekiye Özen İnci, *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*, (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008), 4 vd.

⁹ Mehmet Saydam, *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011): 3.

¹⁰ Bahri Öztürk ve Mustafa Ruhan Erdem, *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2008): 637.

¹¹ Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 355.

¹² Centel, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", 175; Ahmet Ataman, *Ceza Yargılaması Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2016), 22.

¹³ Hande Atay, "Temel Haklar ve İlkeler Doğrultusunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve Kişisel Güvenlik", *Ceza Hukuku Dergisi* 4, S. 10 (2009): 162.

giren Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Tespiti, Dinlenmesi, Sinyal Bilgilerinin Değerlendirilmesi ve Kayda Alınmasına Dair Usul ve Esaslar ile Telekomünikasyon İletişim Başkanlığının Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Yönetmeliğin¹⁴ 3. maddesinde de ifade edildiği üzere iletişimin tespiti, belli bir süre içerisinde baz istasyonundan iletişim kuran bütün kullanıcılara ilişkin kimlik ve açık adres bilgilerini içerecek şekilde arayan ve aranan kayıtlarına ait verilerin kaydedilmesidir. Yüksek Mahkeme içtihatlarına¹⁵ göre ise, iletişimin tespiti, “... *İletişimin tespiti belli bir numaradan kimlerin ne zaman arandığı, konuşmanın ne kadar süreyle yapıldığı (HTS kaydı), elektronik posta kanalından kimlerle iletişime geçildiğinin tespit edilmesidir. İletişimin tespiti, görüşmenin içeriğine dokunulmadan iletişim araçlarının diğer araçlarla sağladığı iletişime ilişkin arama, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespit edilmesine yönelik adımlardan oluşur. İletişimin tespiti geçmişe yöneliktir. Kişinin geçmişte özgür iradesiyle yapıp bitirdiği iletişimine dair harici bilgilerinin tespitidir.*” şeklinde ifade edilmiştir.

“*Historical Traffic Search*” terimiyle bilinen ve “geçmişe yönelik arama trafiğini” ifade eden HTS kayıtları, kullanıcının telefonundaki mesaj, konuşma gibi verilerin tamamına verilen addır¹⁶. Söz konusu kayıtlar ile telefonlar arasındaki sinyaller karşılaştırılarak, telefon görüşmelerinin incelenmesi, tüm telefon trafiğinin irdelenmesi, kaydedilen verilere ilişkin istatistiğin çıkarılması, iletişim kurulamayan görüşmelerin tespiti ve telefon hattı sahibi ile telefonu kullananın aynı kişi olup olmamasına dikkat edilir¹⁷. Elde edilen verilerin bir bütün halinde yer aldığı ve sahip olunan telefonlarla yapılan görüşmelerin kimin arandığı, kimin aradığı, zamanı, süresi, yeri ve baz istasyonları gibi bilgilerini içeren kayıtlara da HTS Raporu adı verilmektedir¹⁸. Dolayısıyla, HTS Raporu adı verilen kayıtlar, şüpheliye ait geçmişte yapılan iletişim bilgilerini içermektedir¹⁹.

¹⁴ 6757 sayılı Kanununun 19. maddesi ile aynen kabul edilen 15.08.2016 tarih ve 671 sayılı KHK'nın 22. maddesinde, (ek madde 3), Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı'nın kapatıldığı, diğer mevzuatta Telekomünikasyon İletişim Başkanlığına yapılan atıfların Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumuna, Telekomünikasyon İletişim Başkanına yapılan atıfların Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu Başkanına yapılmış sayılacağı düzenlenmiştir. Mevzuat Bilgi Sistemi <https://www.mevzuat.gov.tr/anasayfa/MevzuatFihristDetayIframe?MevzuatTur=7&MevzuatNo=9596&MevzuatTertip=5> (Erişim Tarihi: 26.5.2023).

¹⁵ Y16.CD., 13.11.2019, E. 2018/5526, K. 2019/6842 sayılı kararı (Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2018-5526-k-2019-6842-t-13-11-2019>).

¹⁶ Necati Meran, *İletişimin Denetlenmesi - Gizli Soruşturmacı - Teknik Takip* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2009): 58.

¹⁷ Cumhuriyet Şahin, “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi - Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme-” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, S. 1-2 (2007): 1097.

¹⁸ Fatih Birtek, “Ceza Muhakemesinde Tanık Hakkında İletişimin Tespiti Koruma Tedbirine Başvurulup Başvurulamayacağı Sorunu”, *Ceza Hukuku Dergisi* 17, S. 49 (2022): 192.

¹⁹ Buket Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku ABD, Yüksek Lisans Tezi, 2019): 38 vd.

B. İLETİŞİMİN TESPİTİ (HTS) KAYITLARINA İLİŞKİN HUKUKİ DÜZENLEME

“İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması” başlıklı CMK’nın 135. maddesi, “Bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişimi (...) dinlenebilir; kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Cumhuriyet savcısı kararını derhâl hâkimin onayına sunar ve hâkim, kararını en geç yirmi dört saat içinde verir. Sürenin dolması veya hâkim tarafından aksine karar verilmesi hâlinde tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhâl kaldırılır²⁰.” şeklinde düzenlenmiş olup, suç işlendiği konusunda kuvvetli bir şüphenin bulunması ve başka şekilde delile ulaşmanın mümkün olmadığı hallerde iletişimin denetlenmesi koruma tedbirine başvurulması mümkündür. Bu çerçevede, bireylerin haberleşme özgürlüğünün her surette ihlal edilmesi ve son çare olarak bu tedbire başvurulmasının sağlanması amaçlanmıştır²¹. Dolayısıyla diğer genel koruma tedbirlerinde olduğu gibi haklı nedene dayanma, zorunlu olma, bir araç olarak başvurma, karara dayalı olarak uygulanma kriterleri iletişimin denetlenmesi tedbirinde de geçerlidir²². CMK’nın m.135/4 hükmü uyarınca, iletişimin tespiti kararı verilmesi üzerine, bu karar belirtilen iki aylık süre için geçerlidir ve sürenin sona erdiği güne kadar ilgili kişinin telefon görüşmelerine ilişkin kayıtlar geriye dönük tespit edilebilecektir.

Diğer yandan, CMK’nın m.135/8 hükmü²³ uyarınca, anılan hükümde öngörülen katalog suçlardan birinin icra edildiğine ilişkin kuvvetli şüphe bulunması halinde iletişimi-

²⁰ 02.12.2014 tarihli ve 6572 sayılı Kanununun 42’nci maddesiyle, bu fıkrada yer alan “tespit edilebilir,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

²¹ Atay, “Temel Haklar ve İlkeler Doğrultusunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve Kişisel Güvenlik”, 164.

²² Hüseyin A. Aytekin, *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Tespiti ve Kayda Alınması*, (Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 37; Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 13 vd.

²³ CMK’nın 135/8. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir:

“Bu madde kapsamında **dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine** ilişkin hükümler ancak aşağıda sayılan suçlarla ilgili olarak uygulanabilir:

a) *Türk Ceza Kanununda yer alan;*

1. *Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (madde 79, 80) ile organ veya doku ticareti (madde 91), (36)*

2. *Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),*

3. *İşkence (madde 94, 95),*

4. *Cinsel saldırı (birinci fıkra hariç, madde 102),*

5. *Çocukların cinsel istismarı (madde 103),*

6. *(Ek: 21/2/2014 - 6526/12 md.) Nitelikli hırsızlık (madde 142) ve yağma (madde 148, 149) ile nitelikli dolandırıcılık (madde 158), (34)(36)*

7. *Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (madde 188), (34)*

8. *Parada sahtecilik (madde 197), (34)*

9. *(Mülga: 21/2/2014 - 6526/12 md.; Yeniden düzenleme: 24/11/2016-6763/26 md.) Suç işlemek amacıyla örgüt kurma (madde 220, fıkra üç),*

10. *(Ek: 25/5/2005 - 5353/17 md.) Fuhuş (madde 227), (33)(34)*

11. *İhaleye fesat karıştırma (madde 235), (33)(34)*

12. *(Ek: 24/11/2016-6763/26 md.) Tefecilik (madde 241), (36)*

min tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına ilişkin koruma tedbirine başvurulabilecektir. Ancak anılan hükümden anlaşılacağı üzere, “iletişimin dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi” tedbirleri için katalog suçlardan birinin varlığı konusunda şüphe bulunması aranmakta olup, çalışmamızın konusu olan “iletişimin tespiti” tedbiri için söz konusu katalog suç şartı aranmamaktadır. Dolayısıyla, HTS kayıtlarının istenebilmesi için icra edildiğine ilişkin şüphe bulunan suçun, anılan hükümde belirtilen suç tiplerinden birine girmesi zorunlu değildir. Bir başka deyişle, yargı kararlarında²⁴ da ifade edildiği üzere, CMK’nın 135/8 hükmünde yer alan katalog suçlar dışında diğer suçlar bakımından da iletişimin tespiti kararı verilmesi mümkündür.

Ayrıca, hukuki uyumsuzluğun çözümü konusunda, HTS kayıtlarından elde edilen verilerin incelenmesi hususunda gerekirse vakaya özel bir analiz yapmak için bilirkişi raporu ya da uzman görüşüne başvurulması mümkündür²⁵.

Diğer yandan, CMK’nın 135. maddesi ile düzenlenen koruma tedbirine ilişkin uygulamaya yönelik hükümlerin belirlenmesi amacıyla 14.2.2007 tarih ve 26434 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununda Öngörülen Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Gizli Soruşturmacı ve Teknik Araçlarla İzleme Tedbirlerinin Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik²⁶ hükümleri yayınlanmıştır. Anılan Yönetmelik ile iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına ilişkin koruma tedbirine hangi hallerde, kim tarafından, hangi süre içerisinde başvurulabileceği, konuya ilişkin temel kavramlar ile usul ve esaslar düzenleme altına alınmıştır. Ancak anılan Yönetmelik, Danıştay 10. Dairesi’nin 09.03.2017 tarih ve E.2012/1001, K.2017/1361 sayılı kararı ile iptal edilmiştir²⁷.

13. *Rüşvet (madde 252), (33)(34)*

14. *Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (madde 282), (33)(34)*

15. *(Değişik: 2/12/2014-6572/42 md.) Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak (madde 302), (33)(34)(35)*

16. *(Ek: 2/12/2014-6572/42 md.) Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 311, 312, 313, 314, 315, 316), (35)*

17. *Devlet Sırlarına Karşı Suçlar ve Casusluk (madde 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 337) suçları. (33)(34)(35)*

b) *Ateşli Silahlar ve Bıçaklar ile Diğer Aletler Hakkında Kanunda tanımlanan silah kaçakçılığı (madde 12) suçları.*

c) *(Ek: 25/5/2005 - 5353/17 md.) Bankalar Kanununun 22 nci maddesinin (3) ve (4) numaralı fıkralarında tanımlanan zimmet suçu, 38*

d) *Kaçakçılıkla Mücadele Kanununda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar. (37)*

e) *Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununun 68 ve 74 üncü maddelerinde tanımlanan suçlar.”*

²⁴ Bknz: Yargıtay CGK, 15.11.2011, E.2011/6-140, K.2011/222 sayılı kararı (Erişim Tarihi: Aralık 5, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2011-6-140-k-2011-222-t-15-11-2011>).

²⁵ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 472-473; İbrahim Şahbaz, *İletişimin Denetlenmesi ve Yasak Deliller*, (Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009), 183; Çetin Arslan, “Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, S. 2 (2015): 262.

²⁶ Resmi Gazete, Erişim Tarihi: Mayıs 23, 2023, <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/02/20070214-11.htm>.

²⁷ Kadri İnce, “Önleme ve İstihbari Amaçlı İletişimin Denetlenmesinin Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, S. 1-2, (2020): 1750.

C. İLETİŞİMİN TESPİTİ, DİNLENİLMESİ VE KAYDA ALINMASI KORUMA TEDBİRİNİN KOŞULLARI

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması koruma tedbiri diğer koruma tedbirlerine benzer şekilde bir zorunluluk olması halinde geçici olarak başvuru ve bir suç tespitinde araç olarak kullanılan bir yoldur²⁸. Ayrıca, kuvvetli suç şüphesinin varlığı ve başka suretle delil elde edilebilmesinin mümkün olmaması halleri, diğer tedbirlerde olduğu gibi iletişimin denetlenmesi koruma tedbirinde de aranmakta olup, “şüpheye dayanma” ve “ikincil, araç olma” özelliklerini içermektedir²⁹. Bununla birlikte, diğer koruma tedbirlerinden farklı olarak söz konusu iletişimin denetlenmesi koruma tedbirine başvurulması gizlilik esasına tabidir. Zira, bu tedbirin uygulandığının şüpheli tarafından bilinmesi koruma tedbirinin amacına hizmet etmeyecektir³⁰. Nitekim, söz konusu iletişimin denetlenmesi tedbirinin gizli olması özelliği CMK’nın 135/7 hükmünde açıkça düzenlenmiştir. Ayrıca, iletişimin gizlilik esası Anayasamızda güvence altında olduğu için kanundaki belirtilen suçlar haricinde ve belirtilen koşullar olmaksızın şahısların görüşme bilgilerine erişilmesi mümkün değildir³¹.

HTS raporu kayıtlarının içeriği, mevcut kişiler arasındaki iletişimin varlığını tespit eder, ancak bu görüşmelerin mahiyeti hakkında bilgi vermez. Dolayısıyla, HTS verileri telefonlaşma içeriğine ilişkin bir bilgi ihtiva etmemekle birlikte, iletişim trafiğine ilişkin süre bilgilerini içermektedir³². HTS kayıtlarında yer alan olay mahalline ait konum bilgileri maddi vakianın tespit edilmesinde, hukuki bir uyumsuzluğu çözüme kavuşturmada etkili bir veri olup, usulüne uygun ve kanunda öngörülen şekilde HTS kayıtlarının elde edilmesi halinde, olayı ispata yarayan diğer delilleri destekleyici bir delil haline gelir³³.

Bu çerçevede, CMK’da belirtilen şartlar ve süreler dahilinde, gerekli görülen izinler mahkeme ve/veya savcılık tarafından verildiğinde, ilgili operatörden ka-

²⁸ Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 13 vd.

²⁹ Saydam, *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 117.

³⁰ Ataman, *Ceza Yargılaması Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 10; Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 354; Aytekin, *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Tespiti ve Kayda Alınması*, 44.

³¹ Şahin, “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi - Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme-”, 1102.

³² Hakan A. Yavuz, “Ceza Yargılamasında Bir Koruma Tedbiri Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *TBB Dergisi*, S. 60 (2005): 250 vd.; Taşınabilir haberleşme sistemleri, birden çok baz istasyonundan oluşan hücreli bir yapı şeklinde düzenlenmekte olup, baz istasyonları, kapasite ve kapsama yoğunlaşmasının sağlanması gerekli kısımlarda kurulabilmektedir. Ayrıca, baz istasyonlarına ilişkin regülasyon görevi ve yetkisi Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu’ndadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: “Bilim ve Teknik Dergisi”, Aralık 2010 (Erişim Tarihi: Ekim 10, 2023, <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=kVF17XHXjD5sJWtJtM2rfdAA?dergiKodu=4&cilt=44&sayi=719&sayfa=72&yaziid=31063>).

³³ Bknz: dipnot 58-59.

yıtlara ilişkin bilgiler istenir ve elde edilir. Bunun üzerine, HTS kayıtlarını Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) temin eder³⁴ ve hukuki ihtilafın ve iletişimin içeriğine göre 7 ilâ 30 gün arasında HTS raporu düzenlenebilir ve ilgili mercilere gönderilir. Diğer yandan, HTS verileri sosyal medya iletişim araçları uygulamaları aracılığıyla yürütülen iletişim kayıtları hakkında bilgi vermez. Bir başka deyişle, bu uygulamalar aracılığıyla yapılan görüşmelerin içeriklerine ilişkin veriler, HTS raporlarında yer almaz³⁵. HTS raporları, iletişim kuran bireylerin görüşmelerinin (arayan/aranan) değerlendirilmesi, gizli numara gibi tüm kayıtların incelenmesi ve yorumlanması, iletişim kurulan bütün numaraların istatistiklerinin çıkarılması, iletişim kurulmasa bile karşılıklı görüşmelerin belirlenmesi gibi hususları kapsamaktadır³⁶.

II. HTS KAYITLARININ DELİLLER İÇERİSİNDEKİ YERİ

A. GENEL OLARAK

Türk Dil Kurumu sözlüğünde “delil”, “*İnsanı aradığı gerçeğe ulaştırabilecek iz, emare, kanıt*” şeklinde ifade edilmektedir³⁷. Dolayısıyla hukuki anlamda delil, bir uyuşmazlığın veya suç şüphesinin varlığının ispat edilmesine elverişli, doğrudan ya da dolaylı her türlü veri olarak tanımlamak mümkündür³⁸. Bu çerçevede, bir hukuki ihtilafın çözümü için elverişli olan araçlardan, olayın niteliğine uygun düştüğü ölçüde faydalanılması ve sorunun aydınlatılmasında kullanılması suretiyle delillerin işlerlik kazandığı görülmektedir. Nitekim ceza muhakemesinin amacı maddi gerçekliği ulaştırmak olup, kamu düzeninin sağlanmasıdır³⁹.

Vicdani delil sisteminin geçerli olduğu ceza yargılamasında, hâkim resen harekete geçme ve delilleri dilediği gibi takdir etme yetkisine sahiptir⁴⁰. Yargılamanın güvenli bir şekilde ve tarafların haklarını gözeterek şekilde tamamlanabilmesi için, hükme esas almaya elverişli delillerin hukuka uygun bir şekilde elde edilmesi ve usulüne uygun muhafaza edilmesi gereklidir⁴¹. Aksi takdirde bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin zedelenmesi ya da toplum saygınlığının korunması

³⁴ “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu”, Erişim Tarihi: Mart 13, 2023, <https://www.btk.gov.tr/haberler/adalet-bakanligi-ile-uyap-protokolu-imzalandi>.

³⁵ Yavuz, “Ceza Yargılamasında Bir Koruma Tedbiri Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, 254.

³⁶ Birtek, “Ceza Muhakemesinde Tanık Hakkında İletişimin Tespiti Koruma Tedbirine Başvurulup Başvurulamayacağı Sorunu”, 194.

³⁷ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Erişim Tarihi: Nisan 7, 2023, <https://sozluk.gov.tr/>.

³⁸ Ahmet Bozdağ ve Kader Sarıusta, “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, S. 2 (2017): 574.

³⁹ Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18 vd.

⁴⁰ Meran, *İletişimin Denetlenmesi - Gizli Soruşturmaları - Teknik Takip*, 231; Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 437.

⁴¹ Fatih Birtek, “Cumhuriyet Savcısının Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58, S. 2 (2013): 972.

tehlikeye düşmüş olur. Bu nedenle delillerin bir olayın ispatına yarayacak ölçüde, elverişli, belirli, güvenilir, akla ve mantığa dayalı, gerçekçi olması gereklidir⁴².

Doktrinde delil türleri konusunda farklı sınıflandırmalar olsa da, genel kabul gören görüşe göre deliller, doğrudan ve dolaylı deliller olarak ikiye ayrılmakta olup, bu kategori içerisinde de beyan, belge ve belirti delilleri olarak çeşitli kategoriler bulunmaktadır⁴³.

Bunun yanı sıra, son teknolojik gelişmeler çerçevesinde, klasik delil türlerine ek olarak dijital delil kavramı ortaya çıkmıştır. Bir maddi vakıanın çözümü için gerekli olan, elektronik ya da manyetik cihazlar içerisinde kaydedilen ve depolanan her türlü veri dijital delil olarak adlandırılmaktadır⁴⁴. Bu çerçevede, bir suçun işlenmesi sırasında gerekli kayıtların tutulduğu ve maddi vakıayı aydınlatmaya elverişli bilgisayar, telefon, tablet vs. gibi her türlü elektronik cihaz içerisindeki veriler dijital delil olarak kabul edilmektedir. Ancak klasik delil türlerinden farklı olarak, hızlı bir şekilde değiştirilebilmesi, yok edilmesi, silinebilmesi gibi özellikleri nedeniyle, dijital delillerin muhafaza edilmesi ya da saklanması zordur⁴⁵. Bu nedenle, dijital delillerin maddi vakıayı ispat için kullanılması durumunda, usulüne uygun elde edilip edilmediği ve güvenli bir şekilde saklanıp saklanmadığı dikkatle incelenmelidir.

B. HTS KAYITLARININ DELİL OLARAK KULLANILMASI

HTS kayıtlarının hangi delil türüne ait olduğuna ilişkin doktrinde bir görüş birliği olmasa da⁴⁶, HTS kayıtlarının genel olarak destekleyici delil ya da belirti delili özelliğinde olduğu kabul edilmektedir⁴⁷. Nitekim yargı makamlarınca da⁴⁸, bahse konu delillere dayanılarak doğrudan mahkûmiyet kararı verilmesinin mümkün olmadığı ancak başka delilleri desteklemek amacıyla kullanılacakları belirtilmektedir⁴⁹.

⁴² Arslan, "Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi", 257.

⁴³ Bozdağ ve Sariusta, "Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri", 583.

⁴⁴ Merve Ayşegül Kulular İbrahim, editör, *Kripto Paralar Kullanılarak İşlenen Suçlar ile Bilişim Sistemleri Kullanılarak İşlenen Sermaye Piyasası Suçları* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2023), 15-17.

⁴⁵ Arslan, "Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi", 256.

⁴⁶ Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 105-106.

⁴⁷ Arslan, "Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi", 263.

⁴⁸ Yargıtay CGK, 10.3.2020, E.2019/171, K.2020/169, Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2019-171-k-2020-169-t-10-3-2020>.

⁴⁹ Nitekim, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.07.2007 tarihli ve E.2007/167 kararında da belirtildiği üzere, hukuka aykırı olarak elde edilmiş bulunan iletişim tespit tutanakları, HTS kayıtları ve bu verilerin analizinden alınan diğer veriler hiçbir şekilde hükme esas alınmaz. Ayrıca, Y20.CD, 21.01.2016 tarih ve E. 2015/1663, K. 2016/271 sayılı kararı; "... suç tarihinden önce 28 adet içeriği tespit edilemeyen HTS kayıtlarının mahkûmiyet için yeterli olmadığı, başkaca kuşku sınırlarını aşan, yeterli ve kesin delil bulunmadığı gözetilmeden, atılı suçtan beraati yerine mahkûmiyetine karar verilmesi." hükmünü haiz olup, sadece HTS kayıtları çerçevesinde verilen mahkûmiyet ka-

Ayrıca, “İçeriğine müdahale edilmeden, iletişim araçlarının diğerleri ile kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespiti- ne yönelik işlem olması ve daha çok dış bağlantı verilerini ifade etmesi nedeniyle ‘iletişimin tespiti’, Cumhuriyet savcısının soruşturma yetkisini düzenleyen CMK’nın 160 ve 161. maddeleri kapsamında istenebilecek delillerdendir.” şeklinde kurulan hüküm⁵⁰, HTS kayıtlarının maddi vaktıyı aydınlatmada kullanılabilceğini göstermektedir. Dolayısıyla, HTS raporlarında yer alan verilerin, mahkumiyet hükmü kurmaya tek başına yeterli ve kesin delil niteliği bulunmamakla birlikte, HTS kayıtları dışında olaya ilişkin bir delil elde edilemediği durumlarda, ispata elverişli diğer deliller ile desteklenmediği sürece, söz konusu kayıtlar tek başına delil olarak kullanılamayacak⁵¹ ve söz konusu şüpheli “şüpheden sanık yararlanır” ilkesi gereğince cezalandırılmayacaktır.

Diğer yandan, CMK’nın 135/5 hükmünde düzenlenen suç işlenmesinin önlenmesi amacıyla başvuru ile iletişimin tespiti tedbiri, özellikle organize suçların önlenmesi ve kamu düzeninin korunması, devletin güvenliğinin sağlanması bakımından büyük öneme sahiptir. Önleme amaçlı iletişimin tespiti tedbiri, adli amaçlı iletişimin tespiti tedbirinden farklı olarak bir suç şüphesinin varlığı halinde değil, suçun icra edilmesini engellemek amacıyla başvuru bir yoldur⁵². Bu bakımdan önleme amaç-

rarı bozulmuştur. Benzer şekilde, Gaziantep BAM, 3. CD 8.1.2019 tarih ve E.2018/2982 K.2019/4 sayılı kararıyla, “... Bu kayıtlar, kişiler arasında sadece bir görüşme ve mesajlaşma olduğunu göstermesi, içerik bilgilerini yansıtmaması nedeniyle, içeriği belirlenemediği sürece silahlı terör örgütü üyeliği suçu yönünden özellikle yatay görüşme olarak kabul edilebilecek, haklarında aynı suçtan işlem yapılan diğer kişiler ile yapılan görüşmeler başlı başına anlam ifade edecek, sanığın aleyhine kullanılabilecek bir delil niteliğinde kabul edilmemesi gerekmele birlikte, birçok durumda dosya kapsamında yer alan iddialarla ilgili destekleyici delil niteliğine sahip olabilir. Örneğin örgüt üyeliği iddiası bulunan sanığın, örgütün ildeki üst yöneticileri ile yaptığı sık görüşme destekleyici delil olabilir. Yine örneğin suç tarihinde üniversitede bir öğretim üyesi olan sanığın, aynı üniversitenin örgüt içerisinde sorumlusu olduğu iddia edilen ve buna yönelik başkaca deliller olan kişi ile yaptığı görüşmelere ilişkin HTS kayıtları delil niteliğini kazanabilir. Bu nedenle, HTS kayıtları her sanığın durumuna özel olarak değerlendirilmelidir...” şeklinde hüküm kurulmuştur.

⁵⁰ Y16.CD, 06.11.2019, E.2019/1582, K.2019/6838, Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2019-1582-k-2019-6838-t-06-11-2019>.

⁵¹ Yusuf Yaşar, “Bir Suçun İspatı Amacıyla İletişimin Kayda Alınmasının Hukuki Niteliği”, TAAD, S. 14 (Temmuz 2013): 364; benzer şekildeki kararlar için bkz: Yargıtay 8. Ceza Dairesi’nin 01.10.2018 tarihli ve E.2016/4295, K.2018/10022 sayılı kararı; “... Oluşa ve tüm dosya kapsamına göre; içeriği maddi delillerle desteklenmeyen telefon görüşmelerine dayalı iletişim kayıtları dışında üzerine atılı silah ticareti yapma suçunu işlediğine ilişkin, savunmasının aksine, cezalandırılmasına yeter kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gözetilmeden, atılı suçtan beraati yerine, yazılı şekilde mahkumiyetine karar verilmesi ...”, Yargıtay 13. Ceza Dairesi’nin 10.07.2018 tarihli ve E.2018/2780, K.2018/10811 sayılı kararı; “... Sanıkların üzerlerine atılı suçları işlediklerine ilişkin savunmaların aksine, olay yeri ile ilgili mekan ve ayrıntılı bilgi içermeyen, içeriği maddi bulgularla desteklenmeyen telefon görüşmelerine dayalı iletişim kayıtları ile baz istasyonu bilgileri dışında her türlü şüpheden uzak, kesin ve inandırıcı, mahkumiyetlerine yeterli delil elde edilemediğinden beraatleri yerine, hatalı değerlendirme sonucu yazılı şekilde mahkumiyetlerine karar verilmesi ...” şeklinde hüküm kurulmuştur.

⁵² Önleme amaçlı iletişimin tedbirin için de “makul düzeyde şüphenin” aranması gerektiğini belirten görüşler vardır, bkz: Centel, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, 185.

lı iletişimin tespiti kararı verilecek kişi açısından sanık ya da şüpheli gibi bir kısıtlama getirilmemiştir⁵³. Ancak, devletin pozitif ödev ve yükümlülükleri çerçevesinde, bu önleyici tedbirin bireylerin haklarını tamamen kısıtlayıcı nitelikte olmadan, ölçülülük içerisinde uygulanması gereklidir⁵⁴. Nitekim, AİHS'nin 8. maddesi uyarınca, bireylerin özel hayatına ve haberleşmelerinin gizliliğine saygı gösterilmesi gerekir. Bu bağlamda devletler pozitif yükümlülük olarak bireylerin hem kimlik bilgilerini hem de özel hayatını içeren gizlilik hakkının her türlü müdahaleye karşı korunmasını sağlamak zorundadır. Bununla birlikte, negatif yükümlülüğü olarak devletler AİHS'nin 8. maddesi çerçevesinde bireylerin özel hayatının gizliliğine müdahale edemeyecektir⁵⁵.

Diğer yandan, önleme amaçlı iletişimin denetlenmesi suretiyle elde edilen verilerin, maddi vakıanın aydınlatılmasında delil olarak kullanılıp kullanılmayacağı konusu doktrinde tartışmalıdır⁵⁶. Bununla birlikte Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 17.5.2011 tarih ve E.2011/9-83, K.2011/95 sayılı kararıyla⁵⁷ önleme amaçlı iletişimin tespiti sırasında elde edilen verilerin delil olarak kullanılmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Öte yandan, CMK'nın 138'inci maddesinde “tesadüfen elde edilen deliller” düzenlenmiştir. Anılan hükmün ikinci fıkrası uyarınca, koruma tedbirlerinden biri olan iletişimin tespiti kayıtlarının elde edilmesi sırasında, söz konusu soruşturma veya kovuşturma konusundan farklı olarak ve CMK'nın 135'inci maddesinin sekizinci fıkrasında yer alan katalog suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil muhafaza altına alınacak ve durum Cumhuriyet Savcılığına derhâl bildirilecektir⁵⁸. Katalog suçlar dışında kalan suçlar bakımından bu tür bilgilerin delil gücü konusunda doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır. Katalog dışında kalan suçlarla ilgili bu tür bilgilerin soruşturma başlatılmasında kullanılabilmesi ancak bunların hükümde delil olarak esas alınmayacağı yönündeki görüşlerin yanı sıra, katalog dışında kalan suçlarla ilgili

⁵³ İnce, “Önleme ve İstihbari Amaçlı İletişimin Denetlenmesinin Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, 1753.

⁵⁴ Mesut Pınarbaşı, “Türk Hukukunda Önleyici Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, S. 3 (2014): 43.

⁵⁵ Bulak Uygun, “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Son Dönemdeki İçtihatları Işığında İletişimin Adli ve Önleme Amaçlı Olarak Denetlenmesi ve Özel Hayata Müdahale”, 141-142.

⁵⁶ Doktrindeki farklı görüşler hakkında ayrıntılı bilgi için bknz: Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 18; Pınarbaşı, “Türk Hukukunda Önleyici Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi”, 57; İnce, “Önleme ve İstihbari Amaçlı İletişimin Denetlenmesinin Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, 1758; Centel, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, 162; Atay, “Temel Haklar ve İlkeler Doğrultusunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve Kişisel Güvenlik”, 169.

⁵⁷ YCGK 17.5.2011, E.2011/9-83, K.2011/95, Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2011-83-k-2011-95-t-17-5-2011>.

⁵⁸ Centel, “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, 182-183.

olarak tesadüfen elde edilen bilgilerle soruşturma dahi başlatılamayacağına ilişkin görüşler de bulunmaktadır⁵⁹. Bir başka görüşe göre ise, bu bilgiler 135'inci maddede sayılan suçlar dışında kalan suçların aydınlatılması için delil olarak kullanılamayacak fakat bu bilgilerden yol gösterici olarak yararlanılabilecektir⁶⁰. CMK'nın 138'inci maddesinin ikinci fıkrasının sadece CMK'nın 135'inci maddesindeki suçlar bakımından tesadüfen elde edilen delillerden bahsettiği ve sadece bu suçlar bakımından Savcılığa bildirimden söz ettiği gerekçesi ile, CMK'nın 135'inci maddesi dışındaki suçlar bakımından tesadüfen elde edilen delillerin delil kuvveti olmadığı ve Savcılığa bildirilmesi gerektiği ileri sürülmekle birlikte⁶¹, CMK'nın 135'inci maddesinde sayılan suçlar kapsamında veya kapsam dışında fark etmeksizin, tesadüfen elde edilen tüm delillerin Savcılığa iletilmesi gerektiği, kapsam dâhilindeki suçlar için yapılacak bildirim "derhal" yapılması dışında suçlar arasında fark olmadığı, zira CMK'nın 138'inci maddesinde Savcılığa bildirim yasaklayan bir hüküm olmadığı ileri sürülmüştür⁶². Bu son görüş, delillerin bildirilmesi ile değerlendirilmesi hususunun farklı olduğuna, delillerin Savcılık tarafından değerlendirilip, CMK'nın 135'inci maddesi kapsamında yer alıp almadığına karar verileceği hususuna dayanmaktadır⁶³.

III. DELİL OLARAK KULLANILAN HTS KAYITLARININ HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜ AÇISINDAN YARGI KARARLARI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

A. HTS KAYITLARININ DELİL OLARAK KULLANILMASININ HABERLEŞME ÖZGÜRLÜĞÜNE ETKİSİ

Bireylerin toplum içinde var olabilmeye, yaşantılarını sürdürebilmeye ve kendilerini geliştirebilmelerine imkân veren temel hak ve özgürlüklerin bireyler tarafından kullanılabilmesi ve bu açıdan devletler tarafından gerekli uygulamaların geliştirilmesi gereklidir. Ancak bu hakların bireyler tarafından kullanılması sınırsız değildir⁶⁴. Dolayısıyla, sosyal alanda bireylerin hak ve özgürlüklerinin bir sınıra

⁵⁹ Şahbaz, *İletişimin Denetlenmesi ve Yasak Deliller*, 164 vd.

⁶⁰ Şahbaz, *İletişimin Denetlenmesi ve Yasak Deliller*, 166; Aksi görüş için bkz. Mustafa Ruhan Erdem, "5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi", *Hukuki Perspektifler Dergisi*, S. 3 (2005): 1. (çevrimiçi: www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/115.doc (Erişim Tarihi: Şubat 28, 2022)).

⁶¹ Şahbaz, *İletişimin Denetlenmesi ve Yasak Deliller*, 165.

⁶² Seydi Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, (Ankara: Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2009), 478- 479. Bununla birlikte Yargıtay tarafından telefon dinlemesi sırasında tesadüfen elde edilen kanıtların CMK 135 hükmünde sayılan suçlar haricindeki suçlar bakımından soruşturma ve kovuşturma aşamasında kullanılamayacağı kabul edilmiştir (Yargıtay CGK 13.6.2006, E.2006/4-122, K.2006/162 sayılı kararı <https://karararama.yargitay.gov.tr/#> (Erişim Tarihi: Mart 28, 2023)).

⁶³ Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 478.

⁶⁴ İbrahim Özden Kaboğlu, *Özgürlükler Hukuku: İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı* (Ankara: İmge Kitabevi, 2002): 291.

tabi olması esastır; aksi takdirde, bireyler tarafından hakların sınırsız kullanılması diğer bireylerin özgürlüklerine zarar verebilecektir⁶⁵.

Ceza yargılamasının sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ya da önleme amaçlı başvurulmuş koruma tedbirleri, bireylerin temel hak ve özgürlüklerine kısıtlamalar getirebilecektir. Çalışmamamızın konusu olan iletişimin denetlenmesi koruma tedbiri de Anayasada düzenlenen özel yaşamın gizliliği ve haberleşme hürriyetine bir sınırlama getirmektedir⁶⁶. Kişilerin duygu ve düşüncelerini ifade edebilme, bunları toplum içerisinde yayabilme ya da bireylerin birbirleri arasında iletişim kurabilme hakkı Anayasa ile güvence altına alınmıştır⁶⁷ ve yukarıda da bahsedildiği üzere, Anayasanın 22. maddesinde düzenlenmiştir.

Diğer taraftan, bir suç işlenmesinin önlenmesi ya da ceza muhakemesinin yürütülmesi ve kamu düzeninin sağlanması açısından koruma tedbirlerine başvurulması gereklidir. Teknolojik gelişmeler ile birlikte, suçların işleniş biçimlerinde de değişiklikler olmuş ve işlem yapılan ya da suç için araç olarak kullanılan verilerde de çeşitlilik gözlemlenmiştir. Teknolojik okuryazarlık seviyesinin tam ya da yeterli olmadığı, ancak bilişim sistemlerini de kullanan bireylerin suça maruz kalma ya da suç nedeniyle zarara uğrama ihtimalleri artmıştır⁶⁸. İşte bu noktada, bilişim teknolojileri kullanılarak işlenen suçların tespiti bakımından, çeşitli verilerin delil olarak kullanılması ya da farklı koruma tedbirlerine başvurulması gündeme gelmiştir.

İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınmasına ilişkin koruma tedbiri de, son teknolojik ilerlemeler çerçevesinde ortaya çıkmış olup, maddi vakianın ispatı bakımından önem arz etmektedir⁶⁹. Suç işlendiğine ilişkin kuvvetli şüphenin varlığı halinde CMK'nın 135. maddesinde yer alan usuller çerçevesinde iletişimin denetlenmesi ve HTS kayıtlarının elde edilmesine dair koruma tedbirine başvurulabilmektedir.

Bu çerçevede, bir taraftan Anayasal güvence altına alınan temel hak ve hürriyetlerden biri olan haberleşme özgürlüğü gözetilerek, diğer taraftan CMK'nın 135. maddesinde yer alan katalog suçlardan birinin varlığına ilişkin kuvvetli şüphenin bulunması halinde ilgili makamlar tarafından başvurulabilecek iletişimin denetlenmesine ilişkin koruma tedbiri göz önünde bulundurularak hakların denetlenmesi sağlanmalıdır⁷⁰.

⁶⁵ Kayıhan İnel, "Haberleşme Özgürlüğü", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 41, S. 1-2 (2011): 98.

⁶⁶ Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 20.

⁶⁷ Ulaş Karan, *İfade Özgürlüğü Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 2* (Ankara: Avrupa Konseyi, 2018), 78-79.

⁶⁸ Kulular İbrahim, editör, *Kripto Paralar Kullanılarak İşlenen Suçlar ile Bilişim Sistemleri Kullanılarak İşlenen Sermaye Piyasası Suçları*, 156.

⁶⁹ Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 78.

⁷⁰ Bulak Uygun, "Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Son Dönemdeki İçtihatları Işığında İletişimin Adli ve Önleme Amaçlı Olarak Denetlenmesi ve Özel Hayata Müdahale", 140.

Ancak, iletişimin tespitine karar verilebilmesi yani HTS kayıtlarının talep edilebilmesi için CMK'nın 135/8 hükmünde yer alan katalog suçlardan birinin işlendiğine dair şüphenin bulunması şartı aranmamaktadır⁷¹. Katalog suçlar dışındaki şüpheliler bakımından da iletişimin tespiti kararı verilebilmekte olup, koruma tedbirlerinin genel özelliklerinden olan zorunluluk halinde başvurma, geçici olma, orantılı olma ve bir araç niteliğinde olma kriterlerine uyulması gereklidir⁷².

Nitekim, haberleşme özgürlüğü Anayasada da yerini bulan “*haberleşmenin gizliliği esastır*” hükmü çerçevesinde, bireyler arasındaki iletişimin gizliliğini de kapsamaktadır. Bir başka deyişle, haberleşme özgürlüğü, hem bireylerin birbirleriyle iletişim kurabilmesini hem de iletişimin gizli kalması özgürlüğünü kapsamaktadır⁷³. Ancak bir suç olgusunun varlığı halinde, maddi vakianın aydınlatılması ve bu suretle mağdur haklarının korunması ve gerekli cezai yaptırımların uygulanması bakımından HTS kayıtlarının yetkili kuruluşlardan elde edilmesi de gereklidir. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen sınırlandırma kriterleri çerçevesinde, haberleşme hürriyetinin kısıtlanması ve HTS kayıtlarının haberleşmenin gizliliğine halel getirmeyecek ölçüde, usulüne uygun bir şekilde ve ilgili makamlar tarafından elde edilebilmesi mümkündür. Bireylerin özel yaşamın gizliliği hakkına riayet edilerek, HTS kayıtları bir suç şüphesinin aydınlatılması amacıyla uygun düşüldüğü ölçüde kullanılabilir⁷⁴.

B. YARGI KARARLARI ÇERÇEVESİNDE HTS KAYITLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Gerek iç hukukumuzda gerek uluslararası düzenlemelerde, bireylerin hakları hukuki güvence altına alınmış olup, yasal bir çerçevede korunmaktadır. Hukuki düzenlemeler bir taraftan bireylerin özgürlüklerini korurken diğer taraftan kamu düzeninin ve toplumsal barışın sağlanmasında da rol oynarlar. Bu çerçevede, kamu düzenini bozacak fiillerin bir yaptırıma tabi tutulması, bu yaptırımların doğru ve zamanında uygulanabilmesi için gerekli tedbirlerin alınması ve son çare olarak zorunlu olduğunda araç olarak kullanılması gereklidir. Bu çerçevede yargı kararlarında çeşitli şekillerde iletişimin tespiti koruma tedbirine başvurulduğu ve bu kararların Anayasa Mahkemesi'nde (AYM) bireysel başvuruya konu edildiği tespit edilmiştir.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 13.11.2019 tarih ve E. 2018/5526 K. 2019/6842 sayılı kararında⁷⁵, “... hakim kararıyla geçmişe dönük elde ettiği “*iletişimin tespiti*

⁷¹ Meran, *İletişimin Denetlenmesi - Gizli Soruşturmacı - Teknik Takip*, 147; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 439.

⁷² Şahin, *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 270; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 319; Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 84.

⁷³ Handan Yokuş Sevük, “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, S. 16 (2009): 162; Kaymaz, *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 89.

⁷⁴ Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 23-24.

⁷⁵ Y16CD, 13.11.2019, E.2018/5526, K.2019/6842, Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2018-5526-k-2019-6842-t-13-11-2019>.

(HTS)” kayıtlarının, “hukuka uygun bir delil olarak hükme esas alınmasında herhangi bir hukuki isabetsizlik bulunmadığı, yapılan işlemin “demokratik bir ülkede gereklilik” ve “orantılılık” ilkelerine uygun” olduğu, somut olay kapsamında da, kanunda yazılı esas ve usullere göre bu tedbire başvurulmasının “iletişim özgürlüğü” hakkının özünü ortadan kaldırmayacağı kanaatine varılmıştır.

İçeriğine müdahale edilmeden, iletişim araçlarının diğerleri ile kurduğu iletişime ilişkin arama, aranma, yer bilgisi ve kimlik bilgilerinin tespitine yönelik işlem olması ve daha çok dış bağlantı verilerini ifade etmesi nedeniyle “iletişimin tespiti”, Cumhuriyet savcısının soruşturma yetkisini düzenleyen CMK’nın 160 ve 161. maddeleri kapsamında istenebilecek delillerdendir. Cumhuriyet savcısı soruşturmanın açıklayıcılık ve kişilerin lekelenmeme hakkı ilkelerini dikkate alarak delil toplarken Anayasada ve yasada düzenlenen “orantılılık” ilkesini göz önüne almak durumundadır.” şeklinde hüküm kurulmuştur. Dolayısıyla, usulüne uygun bir şekilde iletişimin tespitine karar verilmesi halinde, söz konusu koruma tedbiri sonucu elde edilen HTS kayıtlarının hükme esas almada bir destekleyici delil olarak kullanılabilceği yargı kararlarıyla da kabul edilmiştir.

Diğer yandan, usulüne uygun olmayan şekilde, bir şahıs hakkında verilen ancak farklı bir şahsın suç teşkil eden iletişim kayıtlarına tesadüfen ulaşılmaması⁷⁶ veya bir suçun iştirak halinde işlenmesi durumunda biri hakkında verilen tedbir kararının diğerleri hakkında da uygulanıp uygulanamayacağı konularında doktrinde bir görüş birliği bulunmamaktadır⁷⁷. Zira iletişimin denetlenmesi tedbiri sırasında o suç ile bağlantısı olmayan ya da o suç bakımında şüpheli sıfatını taşımayan bir kişinin de iletişim bilgilerinin elde edilmesi mümkün olabilmektedir. CMK’nın 138/2 hükmünde tesadüfen elde edilen delillerin CMK’nın 135/6. maddesinde yer alan suçları ilgilendirmesi halinde Cumhuriyet Savcısının bilgilendirilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Koruma tedbiri kararının verildiği sırada “kuvvetli şüphe sebepleri”nin bulunmadığı ve “başka suretle delil elde edilmesi” imkânının olduğu hallerde, elde edilen

⁷⁶ Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.07.2007 tarih ve E.2007/5-23, K.2007/167 sayılı kararı ile “... İletişimin tespiti kararı Av. Ç.Ö.'ye ait cep telefonu için alınmış olup, sanık Ö.G.S. Hakkında verilmiş herhangi bir iletişimin dinlenmesi kararı bulunmamaktadır. Sanığa ait olan iletişimin tespiti tutanakları, tesadüfen elde edilmiş kanıt niteliğindedir. Bu konuşmalarda tesadüfen elde edildiği kabul edilen suç kanıtının değerlendirilebilmesi için 4422 sayılı Yasada herhangi bir hüküm yer almadığı gözetildiğinde, iletişimin tespitine ilişkin bu tutanaklar yasa dışı elde edilmiş kanıt niteliğindedir. Kaldı ki, 5271 sayılı CMY'nın 138. maddesine göre de bu tutanağa yasal bir kanıt değeri verilmesi olanaksızdır. Zira, tesadüfen elde edilen bu kanıt üzerine, ilk görüşmenin tespitinden sonra değil, bütün görüşmeler kayıt edildikten sonra durum C.savcısına bildirilmiş, sanık hakkında herhangi bir iletişimin tespiti kararı olmaksızın tespit yapılmış olduğundan, bu tutanaklar yasa dışı elde edilmiş kanıt niteliğindedir. Yasa dışı elde edilen bir kanıtın ise soruşturma ve kovuşturma aşamalarında kullanılmasına olanak bulunmamaktadır ...” şeklinde hüküm kurulmuştur <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2007-5-23-k-2007-167-t-3-7-2007>, Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023.

⁷⁷ Meran, İletişimin Denetlenmesi - Gizli Soruşturmacı - Teknik Takip, 270; Ataman, Ceza Yargılaması Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri, 304.

verilerin hukuka aykırı delil olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁷⁸. Nitekim, Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 08.05.2017 tarihli ve E.2016/2524, K.2017/5338 sayılı kararında⁷⁹ "... İletişimin tespiti, teknik takip ve izleme kararları ile sanıkların takip edilebilmeleri amacıyla öncelikle yapılan ihbarın nereden ve kim tarafından gönderildiğinin yargılamanın hiçbir safhasında araştırılmadığı gibi verilen kararların da soyut gerekçelerle verildiği anlaşılmış olmakla, Ceza Genel Kurulu 03.07.2007 tarih ve 2007/167, 22.01.2008 tarih ve 2008/3 karar sayılı kararlarında; hukuka aykırı olarak elde edilmiş bulunan iletişim tespit tutanaklarının hükme esas alınamayacağını belirtmek suretiyle iletişimin dinlenilmesi hususunda önemsiz/şekli hukuka aykırılık anlayışının geçerli bulunmadığını kabul etmiştir ... Yukarıda açıklanan gerekçeler, oluşa ve dosya içindeki tüm delillere göre; mahkemece hükme esas alınan iletişimin dinlenmesi ve uzatma kararları ile elde edilen ve hükme esas alınan delillerin hukuka aykırı olup yasak delil niteliğinde olduğu, sanıklar hakkında yapılan teknik takip, izleme ve iletişimin tespiti tedbirlerinin hukuka uygun delil olarak kabul edilemeyeceği gözetilerek hukuki durumlarının takdir ve tayin edilmesi gerekirken yazılı şekilde bu delillerin hükme esas alınmak suretiyle sanıkların mahkumiyetlerine karar verilmesi ..." şeklinde hüküm kurulmuştur. Bununla birlikte, AYM'nin bireysel başvuru üzerine yaptığı değerlendirmeler sonucu verdiği kararlarda, bireylerin telekomünikasyon yoluyla iletişimlerinin dinlenmesi suretiyle elde edilen kayıtların delil olarak kullanılabilmesi, bunun keyfi kullanım olarak nitelendirilemeyeceği ve adil yargılama hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edilmediği hüküm altına alınmıştır⁸⁰. Özellikle son dönemlerde teknolojinin gelişimi örgüt şeklinde işlenen suçlarda suç aracı olarak dijital uygulamaların, telekomünikasyon hizmetlerinin kullanımı ve cep telefonlarından ardışık ve periyodik aramaların yapılması suç tespitini zorlaştırmış olup, örgütsel suçların tespiti bakımından HTS kayıtlarının delil olarak kullanılması gündeme gelmiştir. Nitekim, AYM'nin 8.3.2023 tarihli kararında⁸¹ "Dolayısıyla somut olayda da Başsavcılığın Hâkimlik kararı doğrultusunda, ankesörlü/kontrollü sabit hatlarla yapılan iletişime dair BTK'dan HTS kayıtlarının getirilmesi ve bu kayıtlar üzerinde şüpheli olabilecek kişilerin tespiti amacıyla kolluk birimlerince teknik analiz yapılması bariz takdir hatası veya açık bir keyfilik içeren bir uygulama olarak değerlendirilemez.

(...)

Yargıtay da ankesörlü/kontrollü sabit hatlar aracılığıyla iletişim kurulan kişilerin FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına dâhil olup olmadıklarının hukuki

⁷⁸ Kabataş Yılmaz, *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*, 111.

⁷⁹ Y16CD, 08.05.2017, E.2016/2524, K.2017/5338 Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/16-ceza-dairesi-e-2016-2524-k-2017-5338-t-8-5-2017>.

⁸⁰ AYM, *Tekin Tunç*, başvuru no. 2020/19645, 23 Mayıs 2023; AYM, *Bestami Eroğlu*, başvuru no. 2018/23077, 17 Eylül 2020; AYM, *Ertan Erçik* (3), başvuru no. 2018/14040, 30 Haziran 2021.

⁸¹ AYM, *Murat Albayrak*, başvuru no. 2020/16168, 8 Mart 2023.

bir kesinlik içinde ortaya konulabilmesi için -somut olayın özelliğine göre- yapılması gerekli görülen araştırma ve inceleme işlemlerine ilişkin değerlendirmelerde bulunduğu kararlarında, yapılan aramaların niteliğinin ortaya konulması ve maddi gerçeğin açığa çıkarılması açısından kolluk birimlerince HTS kayıtlarına ilişkin kişiselleştirilmiş ve detaylı raporlar düzenlenmesi gerektiğini vurgulamıştır (bkz. §§ 73-75). Bu bağlamda başvuru için soruşturmaya şüpheli sıfatıyla dâhil edildiği aşamada, söz konusu raporun alınabilmesi için başvurucuya ait HTS kayıtlarının da Hâkimlik kararı doğrultusunda temin edilmesinin Başsavcılığın 5271 sayılı Kanun'un 160. maddesinde öngörülen görevleri arasında yer aldığı ve somut olayda bu işlemin aynı Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrasına uygun olarak gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Dolayısıyla uygulanan bu koruma tedbiri doğrultusunda elde edilen verilerin delil olarak kullanılması açısından da Yargıtay ve derece mahkemelerince yapılan tespit ve değerlendirmele- rin bariz takdir hatası ve açık bir keyfîlik içermediği görülmüştür.

(...)

Sonuç olarak somut olayda başvuru kullanımındaki GSM hattından telekomünikasyon yoluyla kurulan iletişimlerin tespiti kararları doğrultusunda elde edilen HTS verilerinin delil olarak kullanılmasının kanuni bir temele dayanmadan veya hukuka aykırı şekilde elde edildiğine yönelik iddialar açısından bir ihlal bulunmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.” şeklinde bir gerekçeyle başvuru hakkının adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğine hükmedilmiştir.

Ayrıca, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) çeşitli kararlarında da, AİHS'nin 8. maddesi çerçevesinde özel hayatın gizliliğinin korunması hakkının ancak belirli ölçütler çerçevesinde sınırlandırılması gerektiği, aksi takdirde bu sınırlandırmanın hakların ihlaline neden olduğu belirtilmiştir⁸².

Bununla birlikte, Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 12.06.2007 tarihli ve E.2006/5-154, K.2007/145 sayılı kararında⁸³, “... Sanık hakkındaki soruşturma izni, iddianame ve son soruşturmanın açılması kararına konu olan suçlar rüşvet ve görevde yetkiyi kötüye kullanma suçlarıdır. Rüşvet suçu 5271 sayılı CYY'nın 135/6. fıkrasında yer aldığından, bu suç yönünden iletişimin tespiti suretiyle elde edilen kanıt, CYY'nın 138/2. maddesi fıkrası uyarınca, hakkında iletişimin tespiti kararı bulunmayan kişi için de kanıt olarak değerlendirilir ...”, şeklinde hüküm kurulmuş olup, bir suç bakımından elde edilen iletişimin tespiti kararının hakkında tedbir kararı verilmeyen ancak iletişim kayıtları elde edilen kişiler bakımından da delil olarak kullanılması gerektiğine hükmedilmiştir. Doktrinde ise, anılan hükmün aksine, koruma tedbirinin uygulandığı şüpheli dışında başka bir şahıs hakkında da

⁸² Konuya ilişkin AİHM kararları için bkz: AİHM *Roman Zakharov*/Rusya, başvuru no. 47143/06, 4 Aralık 2015; AİHM *Gorzelik ve Diğerleri*/Polonya, başvuru no. 44158/98, 17 Şubat 2004.

⁸³ YCGK, 12.06.2007, E.2006/5-154, K.2007/145 Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023, <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2006-5-154-k-2007-145-t-12-6-2007>.

tesadüfen delil elde edilmiş olması halinde, söz konusu delilin ilgiliden başka bir kimse hakkında uygulanmasının hukuka aykırı nitelikte olduğu belirtilmiştir⁸⁴.

Sonuç olarak, kuvvetli bir suç şüphesinin bulunduğu ve başka suretle delil elde edilebilmesinin mümkün olmadığı durumlarda, kanunda belirtilen usullere uygun olarak bir şüpheli hakkında verilen iletişimin tespiti tedbirinin, yalnızca hakkında karar verilen şüpheli ile sınırlı olmalı ve HTS kayıtları yalnızca ilgili bakımından delil olarak kullanılması gerekmektedir. Aksi takdirde, bir suçun icrası sırasında şüphelinin iletişim kurduğu 3. kişilerin de iletişimin tespiti ve HTS kayıtlarının alınmasının, ilgilinin haberleşme hürriyetinin gizliliğinin yanı sıra özel hayatının gizliliğine de müdahale niteliği taşıyacaktır. Bu çerçevede, CMK'nın 138. maddesinde düzenlenen tesadüfen elde edilen deliller kavramının dar yorumlanması gerektiği ve söz konusu tesadüfi delilin Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi gerektiği düşüncesindeyiz.

Dolayısıyla, ölçülülük ilkesi çerçevesinde ve keyfi uygulamalara mahal vermeyecek şekilde, temel hak ve özgürlüklerden biri olan haberleşme hürriyetini ve özel hayatın gizliliğini koruyacak şekilde koruma tedbirlerinden HTS kayıtlarının elde edilmesi ve usulüne uygun bir şekilde maddi vakıanın çözümlenmesinde delil olarak kullanılabilmesi mümkündür.

SONUÇ

Günümüzde gelişen bilişim sistemleri nedeniyle, hukuki ihtilafların çözümü, ceza muhakemesindeki ispat kurumu gibi müesseselerde de önemli değişiklikler olmuştur. Nitekim, radyo-televizyon gibi geleneksel iletişim araçlarının çeşitlenmesi, internetin hızla yaygınlaşması, akıllı telefonlar ile iletişimin sağlanması yoluyla, toplumun neredeyse tamamının bilişim sistemleri içerisinde yer almasına neden olmuştur.

Bu teknolojik gelişmelerin bireylerin ihtiyaçlarını karşılama noktasında birçok avantajı olsa da, sistemsel açıkların bireyler tarafından hukuka aykırı bir şekilde kullanıldığı da görülmektedir. Bu çerçevede bireylerin temel hak ve özgürlüklerini korumak adına, sistemik riskleri en az seviyeye indirecek belirli düzenlemeler yapma ve haberleşme özgürlüğü alanında hakların dengelenmesini gözetmek suretiyle, teknolojiyi hukuka aykırı şekilde kullanan şahısları caydırıcı bir cezai yaptırıma tabi tutmak Devletin temel görevlerinden biridir.

Koruma tedbirleri 5271 sayılı CMK'nın Dördüncü Kısım'nda düzenlenmiş olup, anılan kısımda yer alan 135'inci maddede iletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması düzenlenmiştir. Anılan hükme göre, *bir suç dolayısıyla yapılan soruşturma ve kovuşturmada, suç işlendiğine ilişkin somut delillere dayanan kuvvetli şüphe sebeple-*

⁸⁴ Saydam, *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*, 198-199; Vatan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi*, 37; Aytekin, *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Tespiti ve Kayda Alınması*, 82.

rinin varlığı ve başka suretle delil elde edilmesi imkânının bulunmaması durumunda, ağır ceza mahkemesi veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararıyla şüpheli veya sanık telekomünikasyon yoluyla iletişimi dinlenebilir; kayda alınabilir ve sinyal bilgileri değerlendirilebilir. Aynı maddenin sekizinci fıkrası uyarınca ise, anılan hüküm çerçevesinde dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesine ilişkin koruma tedbiri sadece kanunda yer alan katalog suçların icra edildiğine ilişkin şüphenin varlığı halinde uygulanabilecektir.

Bu çerçevede, kişinin temel hak ve hürriyetlerine kısıtlama getiren iletişimin denetlenmesi işlemi de bir koruma tedbiri niteliğinde⁸⁵ olup, anılan madde çerçevesinde alınacak dinleme, kayda alma ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi tedbirleri yalnızca söz konusu hükümde sayılan suçlarla ilişkili olarak alınabilecektir. Ancak söz konusu şartın iletişimin tespiti tedbiri bakımından aranmadığı görülmektedir. Dolayısıyla kanun koyucu tarafından CMK'nın 135/6 hükmünde ayrı bir fıkra şeklinde düzenleme yapıldığı dikkate alındığında, katalog suçlar dışındaki suçlar bakımından iletişimin tespiti tedbirine başvurulması mümkündür.

Bireylerin telefon aracılığıyla yaptıkları iletişimin içeriğinin tespit edilmesi, haberleşme özgürlüğü ve özel hayatın gizliliği haklarının, mahkeme kararı uyarınca zedelenmesi olarak görülse de, kasten öldürme, çocuklara yönelik cinsel suçlar ya da örgütlü suçların ortaya çıkarılması, gerekli yaptırımların uygulanması, bu suçların önlenmesi gibi faktörler gözetilerek, ihlal edildiği ileri sürülen haberleşme özgürlüğünün tamamıyla kısıtlanamayacağı ve bu alanda herhangi bir sınırlandırma getirilemeyeceği düşünülemez.

Nitekim, gerek kanunda yer alan suçları işleyen bireyler gerek örgütsel olarak hareket eden bireyler, kuvvetli suç şüphesini engelleyebilmek ya da suçun ortaya çıkmasına, ispatına yarayacak vasıtaları ortadan kaldırmak amacıyla her türlü teknolojik olanağı kullanmaktadırlar. Organize suçlar bakımından iştirak eden şahıslar ya da bir şüpheli hakkında verilen iletişimin tespiti tedbirinin uygulanması sırasında 3. kişiler hakkında da tesadüfen delil elde edilmesi halinde, söz konusu verilerin ilgililer hakkında delil olarak kullanılması ve 3. kişilere ait kayıtların Cumhuriyet Savcılığına bildirilmesi gereklidir. Aksi takdirde, tedbirlerin amacıyla sınırlı ve araç olarak kullanma özelliğini aşarak, genel nitelikte uygulanmasına neden olacak ve bireylerin haberleşme özgürlüğü ile özel hayatın gizliliği haklarına müdahale niteliği taşıyacaktır. Bu çerçevede, ceza yargılamasında da ilgili makamların maddi gerçeği ortaya koyabilmek amacıyla, olayı ispata elverişli her türlü imkândan usulüne uygun olarak yararlanması mümkün olup, bu hukuki ihtilafın çözümü sırasında bireylerin temel haklarının gözetilmesi gereklidir.

⁸⁵ Vatan, *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi*, 15-17; Doktrinde iletişimin denetlenmesinin koruma tedbiri olma özelliğinden ziyade, araştırma işlemi niteliğinde olduğu görüşünde olan yazarlar da bulunmaktadır; bkzn: Nurullah Kunter ve Feridun Yenisey, *Arama, El Koyma ve İletişimin Denetlenmesi*, (İstanbul: Beta Yayınevi, 2000), 110.

KAYNAKÇA

- Arslan, Çetin. “Dijital Delil ve İletişimin Denetlenmesi”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi* 3, 2 (2015): 253-266.
- Ataman, Ahmet. *Ceza Yargılaması Hukukunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2016.
- Atay, H., Temel Haklar ve İlkeler Doğrultusunda İletişimin Denetlenmesi Tedbiri ve Kişisel Güvenlik, *Ceza Hukuku Dergisi* 4, 10 (2009): 157-175.
- Aytekin, Hüseyin A. *Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi, Tespiti ve Kayda Alınması*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kamu Hukuku ABD, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Birtek, Fatih. “Ceza Muhakemesinde Tanık Hakkında İletişimin Tespiti Koruma Tedbirine Başvurulup Başvurulamayacağı Sorunu”, *Ceza Hukuku Dergisi* 17, 49 (2022): 189-216.
- Birtek, Fatih. “Cumhuriyet Savcısı’nın Delilleri ve Fiili Takdir Yetkisi”, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 58, 2 (2013): 953 - 990.
- Bozdağ, Ahmet ve Sarıusta, Kader. “Ceza Yargılamasında Mağdurun Beyanı ve Delil Değeri”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 8, 2 (2017): 573 - 602.
- Bulak Uygun, Begüm. “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin Son Dönemdeki İçtihatları Işığında İletişimin Adli ve Önleme Amaçlı Olarak Denetlenmesi ve Özel Hayata Müdahale”, *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 13, 2, (2017): 139-154.
- Centel, Nur. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’na Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 9, S. 1, (2010): 161-192.
- Epözdemir, Rezan. “Koruma Tedbirleri Nedeniyle Tazminat”, *Terazi Hukuk Dergisi* 12, 135 (2017): 14-28.
- Erdem, Mustafa Ruhan. “5271 Sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, 3 (2005): 1-14. (çevrimiçi: www.ceza-bb.adalet.gov.tr/makale/115.doc (Erişim Tarihi: Şubat 28, 2022)).
- İçel, Kayıhan. “Haberleşme Özgürlüğü”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 41, 1-2 (2011): 71 - 107.
- İnce, Kadri. Önleme ve İstihbari Amaçlı İletişimin Denetlenmesinin Özel Hayatın Gizliliği ve Haberleşme Özgürlüğü Çerçevesinde Değerlendirilmesi, *Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 5, S. 1-2, (2020): 1745-1770.
- Kabataş Yılmaz, Buket. *Türk Hukukunda Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi Tedbiri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2019.
- Kaboğlu, İbrahim Özden. *Özgürlükler Hukuku: İnsan Haklarının Hukuksal Yapısı*. Ankara: İmge Kitabevi, 2002.
- Karan, Ulaş. *İfade Özgürlüğü Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi - 2*. Ankara: Avrupa Konseyi, 2018.
- Kaymaz, Seydi. *Ceza Muhakemesinde Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Kamu Hukuku ABD, Doktora Tezi, 2009.

- Kunter, Nurullah ve Yenisey, Feridun. *Arama, El Koyma ve İletişimin Denetlenmesi*. İstanbul: Beta Yayınevi, 2000.
- Kulular İbrahim, Merve Ayşegül, editör. *Kripto Paralar Kullanılarak İşlenen Suçlar ile Bilişim Sistemleri Kullanılarak İşlenen Sermaye Piyasası Suçları*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2023.
- Meran, Necati. *İletişimin Denetlenmesi - Gizli Soruşturmacı - Teknik Takip*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2009.
- Özen İnci, Zekiye. *Bir Koruma Tedbiri Olarak Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Tutuklama*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Kamu Hukuku ABD, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Öztürk, Bahri ve Erdem, Mustafa Ruhan. *Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2008.
- Pınarbaşı, Mesut. “Türk Hukukunda Önleyici Maksatlı İletişimin Denetlenmesi Tedbirinin Değerlendirilmesi”, *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 3 (2014): 41-65.
- Saydam, Mehmet. *Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2011.
- Şahbaz, İbrahim. *İletişimin Denetlenmesi ve Yasak Deliller*. Ankara: Yetkin Yayınevi, 2009.
- Şahin, Cumhur. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2017.
- Şahin, Cumhur. “Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi - Yargıtay Kararları Çerçevesinde Bir Değerlendirme”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 11, 1-2 (2007): 1095 - 1112.
- Turinay, Faruk Yasin. “Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbirlerinin Sınıflandırılması”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 70, 2 (2021): 475 - 541.
- Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2015.
- Vatan, Zeki. *Ceza Muhakemesi Hukukunda Koruma Tedbiri Olarak İletişimin Denetlenmesi*. İstanbul: Beta Yayınları, 2009.
- Yavuz, Hakan A. “Ceza Yargılamasında Bir Koruma Tedbiri Olarak Telekomünikasyon Yoluyla Yapılan İletişimin Denetlenmesi”, *TBB Dergisi* 60 (2005): 235-262.
- Yaşar, Yusuf. “Bir Suçun İspatı Amacıyla İletişimin Kayda Alınmasının Hukuki Niteliği”, *TAAD*, S. 14 (Temmuz 2013): 353-396.
- Yokuş Sevük, Handan. “Haberleşmenin Gizliliğini İhlal Suçu”, *Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 12, 16 (2009): 159 - 195.

İnternet siteleri ve ilgili yargı kararları

- “Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu”. Erişim Tarihi: Mart 13, 2023. <https://www.btk.gov.tr/haberler/adalet-bakanligi-ile-uyap-protokolu-imzalandi>.
- “Bilim ve Teknik Dergisi”, Aralık 2010. Erişim Tarihi: Ekim 10, 2023. <https://services.tubitak.gov.tr/edergi/yazi.pdf;jsessionid=kVF17XHXjD5sjWtJtM2rfdAA?dergiKodu=4&cilt=44&sayi=719&sayfa=72&yaziid=31063Mevzuat Bilgi Sistemi>. Erişim Tarihi: Mart 29, 2023. <https://mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2709&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>.

- Resmi Gazete. Erişim Tarihi: Mayıs 23, 2023. <https://www.resmigazete.gov.tr/eski-ler/2007/02/20070214-11.htm>.
- Türk Dil Kurumu Sözlüğü. Erişim Tarihi: Nisan 7, 2023. <https://sozluk.gov.tr/>.
- AYM, *Tekin Tunç*, başvuru no. 2020/19645, 23 Mayıs 2023. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/19645> Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023.
- AYM, *Bestami Eroğlu*, başvuru no. 2018/23077, 17 Eylül 2020. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/23077> Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023.
- AYM, *Ertan Erçiktu (3)*, başvuru no. 2018/14040, 30 Haziran 2021. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2018/14040> Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023.
- AYM, *Murat Albayrak*, başvuru no. 2020/16168, 8 Mart 2023. <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2020/16168> Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023.
- AİHM, *Roman Zakharov/Rusya*, başvuru no. 47143/06, 4 Aralık 2015.
- AİHM, *Gorzelik ve Diğerleri/Polonya*, başvuru no. 44158/98, 17 Şubat 2004.
- Y16CD, 8.5.2017, E.2016/2524, K.2017/5338. Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/16-ceza-dairesi-e-2016-2524-k-2017-5338-t-8-5-2017>.
- Y16.CD, 13.11.2019, E.2018/5526, K.2019/6842. Erişim Tarihi: Mayıs 26, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2018-5526-k-2019-6842-t-13-11-2019>.
- Y16.CD, 06.11.2019, E.2019/1582, K.2019/6838. Erişim Tarihi: Mayıs 23, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/e-2019-1582-k-2019-6838-t-06-11-2019>.
- YCGK, 13.6.2006, E.2006/4-122, K.2006/162. Erişim Tarihi: Mart 28, 2023. <https://karararama.yargitay.gov.tr/#>
- YCGK, 12.6.2007, E.2006/5-154, K.2007/145. Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2006-5-154-k-2007-145-t-12-6-2007>.
- YCGK, 3.7.2007, E.2007/5-23, K.2007/167. Erişim Tarihi: Aralık 8, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2007-5-23-k-2007-167-t-3-7-2007>.
- YCGK, 15.11.2011, E.2011/6-140, K.2011/222. Erişim Tarihi: Aralık 5, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/cgk-e-2011-6-140-k-2011-222-t-15-11-2011>.
- YCGK 17.5.2011, E.2011/9-83, K.2011/95, Erişim Tarihi: Aralık 28, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2011-83-k-2011-95-t-17-5-2011>.
- YCGK, 10.3.2020, E.2019/171, K.2020/169. Erişim Tarihi: Mayıs 23, 2023. <https://www.lexpera.com.tr/ictihat/yargitay/ceza-genel-kurulu-e-2019-171-k-2020-169-t-10-3-2020>.